

KONCERTKLOKKESPIL

Af Diplomklokkenist, Ulla Laage.

De er overalt, klokkerne. Der er kirkeklokker, skibsklokker, dyreklokker, vindklokker, cykelklokker, dørklokker, bordklokker, dirigentklokker ... De anvendes til at kalde til, fange opmærksomhed, alarmere, advare - og som sådan indgår de i menneskets hverdag.

Kineserne var efter al sandsynlighed de første, som var i stand til at støbe bronceklokker, og allerede ca. 2000 år før Kristi fødsel eksisterede der i Kina musikinstrumenter, som bestod af klokker. Udviklingen herfra og til nutidens koncertklokkespil kender vi ikke. Men vi ved, at der i Flandern i begyndelsen af 1300-tallet blev opfundet urstyrede mekanismer til at udføre timeslag og -melodier på klokker. I 1510 blev klokker for første gang forbundet med et såkaldt stokklaviatur - først kun med manual, senere kom også pedal til.

Koncertklokkespillet var opfundet.

Og udformningen af instrumentet er stort set ikke blevet forandret siden.

Et tegn på en bys velstand var, at den havde klokkespil - jo rigere, jo flere klokker.

Klaviaturets udformning er bestemt af den fysiske kraft, som er nødvendig for at bringe de undertiden meget store og tunge knebler i bevægelse for at anslå klokkernes inderside og dermed få dem til at klinge. Da den direkte, mekaniske trådforbindelse mellem klaviaturet og kneblerne er særdeles fintfølelse, placeres klaviaturet så nær klokkerne som muligt. Dets opbygning kan sammenlignes med de sorte og hvide tangenter på et klaver og det anslås med løst knyttede hænder. Klangkvaliteten og lydstyrken er betinget af anslaget, hvilket giver klokkenisten fuld kontrol over hver enkelt tone og dermed optimal udtryksfrihed i det kunstneriske og musikalske spil.

I de senere år har koncertklokkespillet opnået en stigende interesse og accept som seriøst musikinstrument. Fremtrædende komponister har i originalværker for koncertklokkespil forstået at fremhæve og udnytte dette monumentale instruments særegne karakter og muligheder. Blandt komponisterne kan nævnes:

Bent Lorentzen, Niels Viggo Bentzon, Erik Norby og Per Nørgård, Danmark; Hugo Melin, Sverige; Arne Nordheim, Norge; Wim Franken, Leen 't Hart og Holland; Henk Badings, Staf Nees og Jef Denyn, Belgien; Clifford Ball og John Knox, England samt Ronald Barnes, John Courter, Roy Hamlin Johnson, Milford Myhre og Gary White, U.S.A., som alle har været med til at skabe de mest markante og betydningsfulde værker for klokkespil i nyere tid. En væsentlig del af en klokkenists arbejde består - udover at indstudere disse værker - i at transskribere instrumentalværker og arrangere salmer og kendte sange og viser under hensyntagen til spilleteknik, klokkernes lange efterklangstid og deres helt særlige overtoneforhold. Ikke al musik egner sig til at blive spillet på et koncertklokkespil. Hvis transskriptioner af værker for andre instrumenter må ændres så meget, at de mister deres karakter og komponisternes intentioner med værkerne, bør disse ikke fremføres på et klokkespil.

Slagtonen er den tone, vi hører som grundtonen. Den overtone, som lyder kraftigst, er en moll-terts over slagtonen. Det er denne tone - enestående for den vestlige verdens musikinstrumenter - der giver klokkerne deres karakteristiske højtidelige og alvorlige klang. Denne og den lange efterklangstid kan for mange mennesker gøre det vanskeligt umiddelbart at lytte til klokkespil. Men koncentrerer man sig om at lytte til de netop anslåede toner og prøver at undgå at lytte for meget til efterklangen fra de forrige toner, vil man hurtigt lære at kunne høre og acceptere denne klang som klokkernes egenartede "krydderi".

Under ideelle forhold kan et koncertklokkespil høres på lang afstand. Bedst er det at finde et sted i ly af trafik og vind og med direkte udsyn til klokkerne. På nært hold har klokker en hård og metallisk klang, men på afstand klinger de frit og smukt.

Koncertklokkespillet kan og må ikke forveksles med det automatiske urspil, da automatik udelukker enhver form for dynamik og nuancer. Det er således udelukket, at koncerter kan blive spillet fra eller erstattet af et urspil, som siden dets opfindelse har haft en funktion: at markere kvarter- og timeslag med en kortvarig, simpelt arrangeret melodi.

På verdensplan findes der 7 klokkestøberier, som har specialiseret sig i at støbe klokkespils-klokker, mere end 580 koncertklokkespil samt 4 klokkenistiskoler, hvoraf den ene (Den Skandinaviske Klokkenistiskole) er beliggende i Løgumkloster, Sønderjylland. Organisationer, som varetager klokke- og klokkespilsinteresser er de nationale laug samt det internationale World Carillon Federation.

